

prepovedoval pa jih je otrokom svojega ljudstva rekoč, da bi jih ne storila učenikova šiba mevžastih.

Pervo merjenje do šole jih je menda hitro minulo, ker že v prihodnjem stoletju so bili možje germanske kervi na škofovih sedežih, in ljudstvo se je v kratkem času kaj veselo izobrazilo. Ni čuda, ker poganjali so se knezi samo za omiko ljudstva. S. Gregor turski pripoveduje, da je ukazal Hilperih, kralj izhodnih Frankov, naj se podučujejo dečki po vseh mestih njegovega kraljestva prav skerbno v latinskem jeziku. Leta 650. je tudi kralj Sreghbert vstanovil šole za otroke med Anglo-Saksonci, kakor je v Galiji vidil; tako pripoveduje častitljivi Beda.

Novim prišelcom je v prvih časih primanjkovalo sposobnih učiteljev, kar tudi drugače biti ni moglo; tedaj pa prihiti cerkev na pomoč, ter naloži duhovniku dolžnost, da naj on sam po svoji moči opravlja, kar kdo drugi ne more opravljati namesto njega. Tako zapoveduje cerkveni zbor v Vaziji l. 443., da naj vsak mašnik posnema šego v Italiji navadno, ter sprejema mlajše dečke — od 6. — 8. leta — v svojo hišo; naj jim bo dober oče, pa naj jih vadi brati psalme in sv. pismo in v božji postavi podučuje. Primanjkovalo je pa tej začasni šoli, kakor tudi uni, ki je bila sploh redno razširjena, vsaj to, da so jo obiskovali le toliko, kolikor je staršem dopadlo. Čeravno ne veliko dečkov, so pa vendar za nekaj časa bile vse deklice le domači izreji izročene. To pa je cerkev spodbadalo, da je opominjevala starše in posebno botre njihovih dolžnost, da naj delé sebi izročnim malim začetni nauk svete vere, da nihče ne bo brez potrebnega podučevanja.

(Dalja prih.)

O s a d j o r e j i.

Spisal Andr. Štamcar.

Namenil sem nekaj kratkih črtic o sadjoreji „Uč. Tovaršu“ podati. Mislim, da ne bo napčno.

Ne morem povedati, kako sem bil vesel, ko sem vidil svoje perve peške ozeljene, in potem ko so lepo rastle, ko so se cepljenci dobro prijemali, ko sem prvi sad od njih dobil, in ko se mi je zraven tega še ta čast zgodila, da sta moja pervino tudi pokusila preč. gospoda loški tehant in naš fajmošter.

Sadjoreja je imenitno, pa lahko in prijetno delo, katerega se tudi imenitni gospodje in gospé ne sramujejo. Gosp. Fr. Pirc, sedaj slavní misijonar v Ameriki, so že pred veliko leti na Kranjskem zredili in cepili tisuč in tisuč drevesic in sadjorejo po vsem Gorenškem prav lepo razširili. Njih pravi naslednik so pa sedaj gotovo gosp. L. Pintar, fajmošter na Breznici, kateri imajo vedno prav bogato in zlahtno drevesnico. Gospa turnogradska v Predvoru vsako leto sama cepi toliko drevesic, kar jih je za dom treba; — in tako bi lahko naštel še veliko drugih verlih sadjorejcev iz naj imenitnejših stanov, kateri nam kažejo, kako koristno in lepo je to delo. Iz tega se pa tudi vidi, da naj bi se posebno mi učitelji po deželi radi pečali s sadjorejo in z njo sebi in drugim koristili.

Ne bom pripovedoval premnogege dobička, katerega nam modra sadjoreja prinaša, ker to je vsakemu umnemu človeku znano, kakor beli dan; — govoril bom tedaj raje precej nekaj o drevesnici.

Preden se za drevesnico prostor zbere, se mora gledati, da je taki kraj solnčen in ne dalječ od doma, da ni perst predobra, pa tudi ne prepusta. Predobra zato ne sme biti, ker bi drevesca iz vertne šole v slabejšo zemljo presajene ne hotle rasti; v preslabi persti bi pa že v vertni šoli ne rastle. Perst mora biti tedaj srednja, bolj debela ilovnata, kot pa plitva peščena. V peščeni zemlji se ti drevesca ne bodo dobro ponesle, ker taka zemlja ne derži potrebne mokrote.

Kako pa naj si učitelj napravi drevesnico ondi, kjer nima soseskinega prostora za njo?

Jaz sem si jo tako le napravil: Vzel sem od bližnjega soseda 64 štirjaških sežnjev zemlje za več let v najem. Ogradil sem jo 1 seženj visoko s krajniki, zato, da mi niso kure, zajec ali kaka druga taka stvar kaj poškodovale. Hudobnim ljudem, se vé, se ne more tako zagradiť, da bi v drevesnico ne mogli, če jim ravno na misel pride. V mojo drevesnico je prišel tat, kateri mi je pobral 50 hrušic, ki so bile že po tri leta stare in 4—5 čevljev visoke. Kar jih ni mogel poruvati, jih je polomil, in tako je bilo moje triletno delo s hrušicami ob tla, — le nekaj majhnih, eno ped dolgih, mi je še pustil. —

Gredice sem naredil 4 čevlje široke, da od obeh strani lahko z roko do srede dosežem; vložil sem jih s krajniki, da se perst v razor ne melje, in tudi da je vse nekako bolj lično.

Pognojil sem nekaj s tnalovno, nekoliko pa z živinskim gnojem. Skopal sem ravno tako, kakor zelnik, ter sem perst po verhu lepo ograbil in porahljal. Tako sem pripravil drevesnico, v katero sem potem sejal peške.

Znano je, da si drevesca lahko na čvetero vižo zaredimo, namreč iz pešek, iz košic, iz koreninic in iz hostnih divjakov.

1. Kako se peške sejejo.

Učitelj naj lože dobí pešek, če v šoli otroke nagovori, da jih prihranjujejo in nabirajo, in mu jih prinesó, za ktere se jim kaka dobra beseda ali kako malo primerno darilec spodobi. To pa se mora zgoditi jeseni. Peške naj raje zelené, če se do pomladi sirove ohranijo; t. j. če se denejo v vlažno perst ali pesek v lonec, kateri pa mora biti pokrit, da ne pridejo miši do njih. Tako čakajo v kleti do sv. Jurja. — Nekteri pa tudi peške na solcu sušé; po zimi pa jih denejo, da zmerznejó, in jih potem sejejo. Tudi je dobro, če se preše (kjer se mošt iz sadja dela) jeseni potrosijo na pripravljeno gredico, in plitvo zakopljejo. Peške sejati je naj bolje o sv. Jurju, da jim mraz ne škoduje. Sejejo se pa tako le:

V drevesni šoli se pripravi lepo ograbljena gredica, in po tej naj se vsejejo peške, in naj se posujejo z vlažno perstjo za dva persta debelo. Zakopati peške v gredico bi bilo pa napčino, ker bi jih veliko pregloboko padlo, in bi ne ozelenele. Pomniti je še, da se jabelčne peške posebej, in hruševe posebej sejejo, ker jabelka veliko hitreje rastejo, kakor hruške.

2. Kako se košice sejejo.

Med košice štejemo vse, kar je terdo, t. j. češplje, češnjé, breskve, marelice i. t. d.

Češnje se ravno tako in takrat sejejo, kakor jabelka in hruške.

Češpljeve košice se pa same sadijo pri deblih; zadosti je, da se češpljevo germovje potrebi, nepotrebne češplje izkopljejo in v drevesnico presadé, ter se še le drugo pomlad pocepíjo.

Breskve in marelice se sadijo na špico, toda ne čez dva persta globoko in en čevlj ena od druge. To dvojé mora zmerznuti, preden kalí, tedaj jih moramo zgodaj saditi, da zmerznejó, če ne, se še le drugo pomlad pokažejo.

Orehi in kostanji se ravno tako sadijo, kakor breskve in

marelice, pa pol drugi čevelj eden od drugega, — vendar ne pred kakor o sv. Jurju, ali kadar je že gorko.

3. Kako se koreninice sadijo.

Tudi iz koreninice se lahko veliko divjakov zaredimo. Kadar se drevesa cepijo ali pa presajajo, mora se jim serčna korenina odrezati, pa tudi nekaj postranskih proti koncu, da več sisavk naredé. Porezane korenine se potem tako sadijo, da jih na debelejšem koncu pol palca ven moli.

Koreninice več mladčic poženejo, in še skoraj hitreje rastejo, kakor piškurji.

S hostnimi divjaki se jaz nisem veliko pečal, ker sem previdil, da je ž njimi kasnejše in težavniše delo, kakor s piškurji. Prav lepe rasti se težko dobé, ker jih ljudje hitro poberejo; gerdi kremplji pa vso drevesnico kazé. Tudi za cepljenje so kasni, ker morajo večji del v sklad cepljeni biti, in to cepljenje je nar bolj kasno.

Sadjorejec mora skrbeti, da si, kakor more, napravi prav veliko divjakov; če jih nima, nima kaj cepiti.

(Konec prih.)

Književnost.

Slovenski Katekizem ali kerš. katoliški nauk za spodnje gimnazije, nižje realke in sploh za bolj odraščeno mladost. Spisal Anton Lésar, katehet ljubljanske realke. — Ta lična knjiga obsega štirinajst pol in pol, in je na prodaj pri bukrov. H. Ničmanu v Ljubljani po 64 n. kr. — Takega večjega katekizma smo že davno potrebovali in želeli. Mislimo, da bi bil tudi prav primeren za nedeljske šole po deželi, posebno zato, ker je gosp. pisateljeva beseda kaj izverstna, gladka in lahko razumljiva.

Ceterta in peta šestka Vilharjevih pesem razveselile ste nas zopet s premični pesmicami. Naj mi prodaj ji ima bukvar Lerher v Ljubljani po 50 n. kr.

Opominek za učitelja

mesca aprila. *)

Polovico šolskega leta je preteklo. Ljubi učitelj! sprašuj svojo šolsko vest, da boš vedil, pri čem da si. — Posebno premisli: Ali nisi zlatega šolskega časa tratil z nepotrebnimi

*) Zakasnen, pa vendar še ni prepozno.